

ERKIN VOHIDOV SHE'RLARIDA IBORALARNING IFODALANISHI.*Salohiddin Sayfiyev Sirojiddin o'g'li**Alfraganus universiteti Filologiya**fakulteti o'zbek tili va adabiyoti**ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi***Annotatsiya**

Ushbu maqolada Erkin Vohidov she'rlarida uchraydigan iboralarning ifodalanish uslubi, ularning ma'no yuklamasi va badiiy vosita sifatidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shoir o'z asarlarida xalqona iboralarni, metaforik ifodalarni va so'z o'yinlarini mahorat bilan qo'llab, milliy ruh va badiiy obrazlarni yanada boyitadi. Tadqiqot davomida iboralarning poetik matndagi funksiyasi, ularning obrazlilikni oshirishdagi o'rni hamda o'quvchiga estetik ta'sir ko'rsatish xususiyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar:Erkin Vohidov, ibora, badiiy ifoda, metafora, poetika, xalqona so'zlashuv, obrazlilik.

O'zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri bo'lgan Erkin Vohidov ijodi milliy she'riyatimizning yangi bosqichini boshlab bergan, badiiy tafakkurimizni boyitgan hodisalardan biridir. Shoir o'z asarlarida xalqona ruh, milliy qadriyatlar va insoniy tuyg'ularni teran ifoda etadi. Ayniqsa, uning she'rlarida uchraydigan turli iboralar, turg'un birikmalar va badiiy tasvir vositalari asarning mazmunini yanada chuqurlashtiradi hamda o'quvchiga kuchli estetik ta'sir ko'rsatadi.

Erkin Vohidov ijodida iboralarning ishlatilish uslubi bejiz tanlanmagan — u so'z san'atining nozik jihatlarini chuqur his etib, oddiy xalq tilidagi ifodalarni poetik darajaga ko'taradi. She'rlaridagi iboralar orqali shoir inson ruhiy kechinmalari, jamiyatdagi holatlar, muhabbat, vatanparvarlik va hayot falsafasini badiiy tarzda yoritadi. Shu bois, Erkin Vohidov she'rlaridagi iboralarni tahlil qilish nafaqat lingvistik, balki estetik va ma'naviy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Erkin Vohidov she'riyatida iboralarning o'rni beqiyosdir. Shoir o'z asarlarida xalq tili boyliklaridan keng foydalanadi, iboralarni obrazli fikr ifodalash, poetik ta'sirni kuchaytirish hamda milliy ruhni aks ettirish vositasi sifatida qo'llaydi. Har bir ibora o'zida ma'no teranligi, badiiy ifoda va his-tuyg'u uyg'unligini mujassam etadi.

Iboralarning badiiy obraz yaratishdagi roli shoir ijodining eng diqqatga sazovor jihatlaridan biridir. Masalan, "O'zbekiston — onajonim" she'rida "ko'ksingda gullar ochgan, qushlar qo'nib kuylaydi" kabi iboralar ona-Vatanga mehr, uning go'zalligi va hayotbaxsh qudratini ifodalaydi. Bu yerda iboralar nafaqat poetik bezak, balki g'oyaviy mazmunni ifodalovchi asosiy vositadir.

Erkin Vohidov she'rlarida xalqona iboralar ko'p uchraydi. U xalq nutqidan kelib chiqqan so'z birikmalarini she'riy shaklda qo'llab, ularni estetik darajada boyitadi. Masalan, "ko'ngil ko'zi", "yurak sadosi", "so'z gulzori" kabi iboralar shoirning o'ziga xos poetik uslubini namoyon etadi. Bu iboralar orqali u inson qalbi, tuyg'ulari va tafakkurini chuqur ifodalashga erishadi.

Shoir ijodida metaforik va ramziy iboralar keng qo'llanadi. Masalan, "So'z" she'rida "so'z" tushunchasi oddiy aloqa vositasi sifatida emas, balki ma'naviy kuch, inson ruhiyatining ifodasi sifatida talqin etiladi. "So'z — yurakning aks-sadosi" iborasi shoirning so'z san'atiga bo'lgan ehtiromini ifoda etadi. Bu yerda ibora shunchaki turg'un birikma emas, balki falsafiy g'oya yuklovchi poetik ramzdir.

Erkin Vohidov she'rlarida iboralar milliy tafakkur va ruhiy qadriyatlarni ifodalovchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Uning asarlarida xalq donoligidan olingan iboralar orqali shoir hayot haqiqatlarini, insoniylik va vatanparvarlik g'oyalarini o'quvchiga yetkazadi.

Erkin Vohidovning iboralar tizimi uning poetik uslubini chuqur anglashda muhim ahamiyatga ega. Shoir iboralarni oddiy ma'noda emas, balki mazmuniy kengaytma sifatida qo'llaydi — ya'ni u orqali so'zning ichki ma'nosini ochadi, o'quvchini fikrlashga undaydi. Uning she'rlarida iboralar ko'pincha simvolik (ramziy) ma'noga ega bo'lib, inson ruhiyati, jamiyatdagi o'zgarishlar va hayot falsafasini badiiy shaklda aks ettiradi.

Masalan, "Nido" she'rida "so'zdan jabr ko'rdim, so'zdan topdim najot" iborasi orqali shoir so'zning ikki tomonlama — yaratuvchan va halokatli kuchini ifodalaydi. Bu yerda "so'z" faqat nutq vositasi emas, balki inson taqdiriga ta'sir qiluvchi kuch sifatida tasvirlanadi. Shu tarzda ibora falsafiy mazmun kasb etadi va o'quvchini o'yga chorlaydi.

Shoirning "Tong nafasi" to'plamidagi iboralar esa yangilanish, umid va ruhiy poklanish ramzidir. "Yurakda tong nafasi", "ko'ngil oynasi", "yurakdagi iztirob" kabi iboralar inson qalbining nozik holatlarini tasvirlaydi. Bu iboralar orqali shoir o'quvchida ruhiy uyg'onish hissini uyg'otadi.

Erkin Vohidov ijodida shuningdek, tuyg'ularning kuchli ifodasi uchun qo'llanilgan iboralar ham ko'p uchraydi. U "Sevgi", "Vatan", "Ona tili" singari mavzularda yozilgan she'rlarida iboralarni his-tuyg'uni chuqurlashtirish vositasi sifatida ishlatadi. Masalan, "Ona tilim – jonim, ruhi onam" iborasi orqali shoir tilni faqat aloqa vositasi emas, balki insonning ma'naviy ildizi, onalik mehrining timsoli sifatida talqin etadi. Erkin Vohidovning iboralar tizimida xalq og'zaki ijodi an'analarning izlari ham yaqqol seziladi. U maqol, matal, hikmatli so'zlardan ilhomlanib, ularni yangi badiiy shaklga soladi. Bu esa shoirning ijodiy individual uslubini shakllantirgan asosiy omillardan biridir.

Erkin Vohidov she'rlaridagi iboralar nafaqat til boyligining ifodasi, balki milliy ruhiyat, insoniy qadriyat va badiiy tafakkurning yuksak namunasi sifatida namoyon bo'ladi. U o'z iboralari orqali o'quvchining tafakkuriga, his-tuyg'usiga va ma'naviy dunyosiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Erkin Vohidovning badiiy tilida iboralar shunchaki bezak emas, balki badiiy ma'no va g'oyaning asosiy yuklovchisi sifatida xizmat qiladi. Shoirning har bir iborasi o'zida chuqur falsafiy ma'no, hayotiy tajriba va milliy ruhni mujassam etgan. Uning she'rlarini o'qir ekanmiz, iboralar orqali so'zlar "jonlanadi", ular his-tuyg'u, o'y, orzu va armonni ifodalovchi tirik unsurlarga aylanadi. "O'zbekim" she'rida uchraydigan "ko'ksingda quyosh charaqlaydi" iborasi xalqning qudrati, yurt ravnaqi va g'ururining badiiy ifodasidir. Bu ibora orqali shoir millatning yorqin kelajagiga bo'lgan ishonchini poetik tarzda ifodalaydi. Shu bilan birga, "ko'ksingda quyosh" ramzi Vatan bag'ining hayot manbai, milliy faxr manzili sifatida talqin etiladi.

Erkin Vohidovning iboralari ko'pincha emotsional ta'sir kuchiga ega. U so'z tanlashda his va tuyg'u uyg'otishga alohida e'tibor beradi. "Sen yetim emassan, xalqim sen bilan" kabi iboralar shunchaki tasalli emas, balki milliy birlik va mehr-oqibat g'oyasini ifodalaydi. Bu kabi iboralar o'quvchining ruhiy holatiga ta'sir ko'rsatib, unda ijobiy hislar uyg'otadi.

Shoir iboralardan ritmik va musiqiy ohang yaratishda ham ustalik bilan foydalanadi. She'r satrlaridagi so'zlar o'zaro uyg'unlashib, o'quvchida musiqiy his uyg'otadi. Masalan, "So'z yurakdan chiqsa, yurakka yetar" iborasi nafaqat ma'noli, balki ohangdorligi bilan ham o'quvchiga estetik zavq bag'ishlaydi.

Xulosa

Erkin Vohidov ijodi o'zbek adabiyotida so'z san'atining yuksak cho'qqilaridan biri hisoblanadi. Uning she'rlarida iboralar nafaqat badiiy bezak vositasi, balki mazmun va g'oyaning asosiy ifoda manbai sifatida xizmat qiladi. Shoir xalq tilining boy imkoniyatlaridan mohirona foydalangan holda, turg'un iboralarga yangi ruh, yangi badiiy ma'no bag'ishlaydi.

Erkin Vohidovning iboralar tizimi orqali o'zbek xalqining ruhiy dunyosi, milliy qadriyatlari, insoniy kechinmalari va estetik didi ifodasini topadi. Uning she'rlarida uchraydigan "ko'ngil ko'zi", "so'z yurakning sadosi", "ona tilim — jonim" kabi iboralar o'quvchi qalbiga chuqur kirib boradi, unga ma'naviy ta'sir ko'rsatadi.

Shoir ijodidagi iboralar tahlili shuni ko'rsatadiki, Erkin Vohidov o'zbek adabiy tili rivojiga, xalqona so'zlashuv unsurlarini badiiy darajaga ko'tarishga katta hissa qo'shgan. Uning iboralari milliy o'zlikni, so'z qudratini va she'riyatning ruhini namoyon etadi.

Erkin Vohidov she'rlaridagi iboralar o'zbek adabiyotining badiiy-estetik qimmatini oshiruvchi, xalq tilining nozik jilolarini ifoda etuvchi bebaho manba sifatida o'rganishga arzigulik hodisadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.A. Shomaqsudov, I. Rasulov, R. Qo'ng'urov, X. Rustamov. O'zbek tili stilistikasi. T.: O'qituvchi, 1983
2. Abdullayeva A.O'zbek tilining eksperrivlikning ifodalanishi
3. Erkin Vohidov. Ishq savdo
4. "O'zbekim" - Erkin Vohidov (2017)
- 5."Qiziquvchan Matmusa" (2018)

